

*В.І. Гребеник – студент III курсу юридичного факультету
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”;
науковий керівник – канд. юрид. наук, доц.
кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” В.М. Завгородня*

ЗАКРІПЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА У ПРОЕКТІ ЕКОЛОГІЧНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Проблема кодифікації законодавства України про охорону навколишнього природного середовища не є новою для законотворчої діяльності в нашій державі. Уже більше п'яти років Верховна Рада України не може затвердити проект Екологічного кодексу України (реєстр. № 5170 від 20.02.2004) [4]. Прийняття цього нормативно-правового акту має стати вагомим кроком до формування єдиної системи екологічного законодавства в Україні та приведення її у відповідність до міжнародних вимог. Надзвичайно велика важливість визначення і реального дотримання екологічних прав людини за сучасних умов сумніву піддаватися не може, адже саме для цього, за великим рахунком, і формується екологічне законодавство. У такому контексті доречно більш детально розглянути закріплення екологічних прав людини і громадянина у даному законопроекті, зокрема у Розділі II проекту Екологічного кодексу України (далі – проект). Ми маємо на меті дати максимально об'єктивну правову оцінку закріплених у проекті Екологічного кодексу України норм, що визначають екологічні права людини і громадянина.

Ст. 9 проекту містить визначення еколого-правового статусу людини і громадянина. Це досить незвичний для української законотворчості підхід, оскільки визначення статусу фізичної особи у галузі права зазвичай не надається. Проте застосування цієї норми на практиці проблематичне, оскільки вона має дефінітивно-декларативний характер, а поняття “еколого-правовий статус” використовується лише як назва досліджуваного розділу і в подальшому не вживається. Тому ми пропонуємо включити дане визначення до ст. 1 проекту, яка містить визначення основних термінів, що дозволить використовувати цю дефініцію в інших нормативно-правових актах. При цьому розділ “Еколого-правовий статус людини і громадянина” буде містити лише статті про екологічні права, обов'язки, гарантії реалізації та охорону прав.

Структура Розділу II проекту включає в себе главу 2 “Право на екологічну безпеку” і главу 3 “Інші екологічні права людини та громадянина”. Можна зробити висновок, що розробники використовують лише одну із запропонованих наукою класифікацій. Але зауважимо, що так звані “інші екологічні права” мають характер похідних від права на безпечне для життя та здоров'я довкілля та реалізуються з метою його забезпечення

[6, с. 45]. У зв'язку з цим можна запропонувати наступну назву глави 3: "Похідні екологічні права". Порівняно з чинним законодавством, стаття 10 проекту містить більш чітке формулювання суті права на екологічну безпеку. Зокрема ч. 2 ст. 10 прямо вказує, що довкілля є безпечним, якщо відповідає якісним та кількісним критеріям екологічної безпеки. Важливим також є передбачення обов'язку держави вчиняти відповідні дії, оскільки згідно ч. 3 ст. 10 проекту це право реалізується через систему державної екологічної політики України. Позитивним є визначення у статтях 11 та 12 проекту якісних критеріїв безпечного для життя та здоров'я довкілля (екологічні, санітарно-гігієнічні стандарти та нормативи) та кількісних критеріїв щодо безпеки довкілля (нормативи та ліміти використання природних ресурсів). Це надзвичайно важливо, оскільки порушення нормативів екологічної безпеки є свідченням порушення безпеки (тобто створення небезпеки) як важливої ознаки якості довкілля і нормативної ознаки права громадян на екологічну безпеку [5, с. 12].

На даний час ст. 9 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" містить лише приблизний перелік екологічних прав громадян [3]. Особи, які не є громадянами України і перебувають на території України, користуються цими правами в силу ст. 26 Конституції України [1]. Тому положення глави 3 проекту виглядають значно прогресивніше, оскільки в статтях 13-19 розкривається зміст наступних прав: на екологічну інформацію, на участь у прийнятті екологічно важливих рішень, набувати у власність природні об'єкти, на екологічну освіту, на об'єднання в громадські екологічні організації, на участь в проведенні екологічної експертизи, на доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Зазначимо при цьому, що деякі права з чинного законодавства є об'єднаними. Наприклад, у статті 14 проекту закріплюється право на участь у прийнятті екологічно важливих рішень, що по суті є об'єднанням прав, закріплених у пунктах "б" та "є" ч. 1 ст. 9 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища". Але в будь-якому випадку до визначення Кабінетом Міністрів України порядку участі громадян у прийнятті екологічно важливих рішень про повне забезпечення реалізації цього права говорити не доведеться.

Позитивно потрібно оцінити закріплення у проекті ще одного конституційного екологічного права, тобто права на екологічну інформацію (стаття 13 проекту). Крім того, дана стаття містить не лише розкриття змісту цього права, а й вказує перелік джерел екологічної інформації, випадки обмеження цього права та підстави відмови у запиті про надання екологічної інформації. Не можна при цьому не відзначити, що більшість даних положень взяті із Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуської конвенції), зокрема статей 4 та 5 [2]. Також під впливом цієї Конвенції були включені до проекту наступні права: право на

об'єднання в громадські екологічні організації, право громадян на участь в проведенні екологічної експертизи, право на доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Досить загальною слід визнати статтю 15 проекту "Право набувати у власність природні об'єкти", оскільки вона лише констатує вже закріплені у ряді поресурсних актів права. Зміст статей 20 та 21 проекту, які визначають гарантії реалізації та захист повністю перенесені із чинного Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища".

Отже, оцінюючи закріплення екологічних прав людини і громадянина слід вказати, що досліджувані норми в цілому відповідають сучасним потребам правового регулювання суспільних відносин у цій сфері. Відзначаємо також успішність намагань розробників привести вітчизняне законодавство у відповідність до міжнародних угод та розкриття змісту екологічних прав з метою подальшого правильного тлумачення закону і, відповідно, застосування норм на практиці після прийняття Екологічного кодексу України. Проте вбачаємо за необхідне усунення певних недоліків у назві глави 3 досліджуваного розділу для надання його структурі логічної взаємопов'язаності, а також перенесення визначення еколого-правового статусу до статті 1 проекту.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
2. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [Електронний ресурс] (Орхуська конвенція). – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=994_015.
3. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] : Закон України від 25 червня 1991 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12>.
4. Екологічний кодекс України [Електронний ресурс] (Проект). – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=17281&pf35401=47806.
5. Андрейцев, В. Право громадян на екологічну безпеку: проблеми конституційно-правового забезпечення / В. Андрейцев // Право України. – 2001. – № 4 – С. 9–12.
6. Екологічне право України. Академічний курс [Текст] : підручник / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 2008. – 720 с.

Гребеник, В.І. Закріплення екологічних прав людини і громадянина у проекті Екологічного кодексу України [Текст] / В.І. Гребеник ; наук. кер. В.М. Завгородня // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : збірник тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених. – Суми : УАБС НБУ, 2009. – С. 227-230.